

2 INTARPAS

KYLANČIŲ ENERGIJOS KAINŲ POVEIKIS INFLIACIJAI IR NAMŲ ŪKIŲ VARTOJIMUI

2019 m. pradžioje, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, elektra ir dujos pabrango atitinkamai apie 15 ir 13 proc. Toks elektros kainų metinis augimas yra didžiausias per beveik dešimtmetį, o dujų – per šešerius metus. Kalbant apie namų ūkius, t. y. buitinius vartotojus, pažymėtina, kad pastarųjų administruojamųjų kainų tarifai yra perskaičiuojami du kartus per metus. Tiek dujų, tiek ir elektros administruojamąsias kainas sudaro reguliuojama ir nereguliuojama kainų dalys⁶. VKEKK reguliuoja tik dalį kainų. Kita kainų dalis – nereguliuojama – priklauso nuo rinkos sąlygų. Nereguliuojamos dalies dujų ir elektros kainų augimas dėl išorinių veiksnių šiemet lėmė didžiąją dalį šių energijos prekių brangimo. Pavyzdžiui, nereguliuojamos elektros kainų dalies augimui įtakos galimai turėjo sumažėjusi Skandinavijos šalių hidroelektrinių elektros gamybos apimtis. Tą lėmė nepalankios meteorologinės sąlygos. Elektra iš dalies brango ir dėl sutrikusio tiekimo, pavyzdžiui, elektrinių Skandinavijoje ir elektros jungčių remonto, taip pat ir dėl kompensacijų už servitutus⁷. Kylančioms dujų rinkos kainoms nemažą įtaką turėjo anksčiau kilusios naftos kainos, didėjanti paklausa pasaulyje. Tikėtina, kad šie kainų pokyčiai padidins metinę infliaciją apie 0,2 proc. p. 2019 m. pirmąjį pusmetį minėtų energijos produktų kainų raida turėtų ir toliau būti gana stabili, tačiau numatyti šias kainas vėliau yra gana sudėtinga – nemaža dalis elektros kainų svyravimų priklauso ir nuo oro sąlygų, o dujų – nuo tarptautinės pasiūlos ir paklausos. Tiesa, tikimasi, kad dujų kaina rinkoje šiemet gali būti mažesnė nei pernai dėl sparčiai didėjančios pasiūlos pasaulyje ir tikėtina mažesnių naftos kainų.

Numatomas dujų ir elektros kainų augimas šių metų pirmąjį pusmetį gali turėti nedidelį neigiamą poveikį namų ūkių vartojimo raidai. Remiantis naujausiais duomenimis, namų ūkių išlaidos elektrai, dujoms ir kitam kurui sudaro tik šiek tiek daugiau nei 4 proc. visų namų ūkių vartojimo išlaidų, o išlaidos tik elektrai ir dujoms – dvigubai mažiau. Dėl šios priežasties numatomas dujų ir elektros kainų augimas namų ūkių vartojimo plėtrą sumažintų nedaug. Lietuvos banko vertinimu, šis poveikis būtų mažesnis nei 0,2 proc. p.

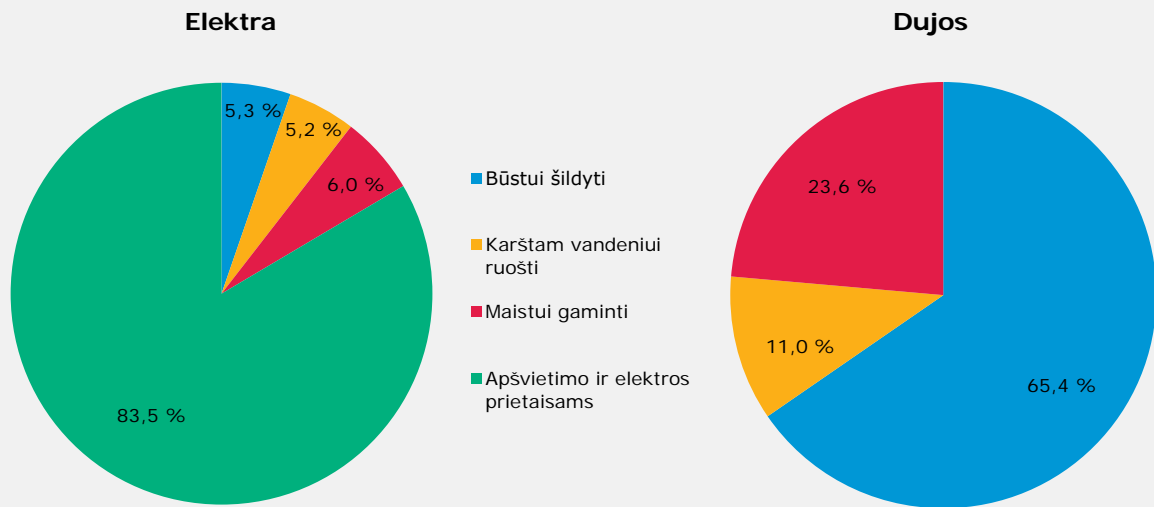
Dujų ir elektros kainų augimą vieni gyventojai gali pajusti labiau nei kiti. Vidutiniame namų ūkyje didžioji dalis elektros energijos suvartojama apšvietimo ir elektros prietaisams (žr. A pav.), todėl daugelis namų ūkių kylančių kainų poveikį pajus gana panašiai. Tačiau pakilusias dujų kainas labiau jus tie namų ūkiai, kurie vartoja dujas būstui šildyti. Šiam poreikiui tenkinti suvartojamas dujų kiekis Lietuvoje yra reikšmingas – maždaug du trečdaliai visų namų ūkių suvartojamų dujų tenka būsto šildymui. Namus gamtinėmis dujomis Lietuvoje šildo apie dešimtadalis vartotojų.

⁶ Šios kainų dalys kinta kas pusę metų peržiūrint kainas. Pavyzdžiui, remiantis VKEKK pateikiamais duomenimis, šiemet nereguliuojama elektros kainos dalis sudaro apie 44, o reguliuojama – apie 56 proc., neįskaitant PVM.

⁷ Kompensacijos už servitutus mokamos už įrengtus ar numatomus įrengti elektros įrenginius, skirstomuosius tinklus, pavyzdžiui, žemėje, kuri nepriklauso operatoriui.

Vidutiniame namų ūkyje didžioji dalis elektros energijos suvartojama apšvietimo ir elektros prietaisams, dujų – būstui šildyti.

A pav. Elektros ir dujų suvartojimo namų ūkiuose kryptys 2017 m.

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.